

ПРЕЦЕДЕНТНА ОСОБИСТІТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЕПТОНІМІЧНОГО ФОНДУ (на матеріалі афоризмів Й.В. Гете)

Н.А. Оніщенко, канд. філол. наук (Харків)

Стаття присвячена проблемі репрезентації автора афоризмів як precedentної мовної особистості, яка здійснює вплив на формування концептуальних та лінгвостилістичних ознак ептонімічного фонду. Виокремлено відображені в афоризмах концептуальні доміанти в індивідуальній мовній картині світу Йоганна Вольфганга Гете як precedentної особистості для німецької лінгвокультури визначено і описано особливості фактуальної та оцінної складової центрального ептонімічного концепту людина, вербалізованого в афористиці Гете.

Ключові слова: precedentна особистість, ептонім, мовленнєвий жанр, мовна картина світу, концептуальна складова, образна метафора.

Н.А. Оніщенко. Прецедентная личность как фактор формирования эпонимического фонда (на материале афоризмов Й.В. Гете). Статья посвящена проблеме репрезентации автора афоризмов как precedentной языковой личности, осуществляющей влияние на формирование концептуальных и лингвостиллистических характеристик эпонимического фонда. Определены объективированные в афоризмах концептуальные доминанты индивидуальной языковой картины мира Иоганна Вольфганга Гете как precedentной личности для немецкой лингвокультуры определены и описаны особенности фактуальной и оценочной составляющей ключевого эпонимического концепта человек, вербаллизованного в афористике Гете.

Ключевые слова: precedentная личность, эпоним, речевой жанр, языковая картина мира, концептуальная составляющая, образная метафора.

N.A. Onischenko. Precedent personality as a motive to form eponymic fund (on the material of aphorisms by J.W. Goethe). The paper focuses on of an aphorisms author representation as a precedent language identity effecting specific conceptual and linguo-stylistic features of the eponymic system. The study reveals the conceptual dominants within the individual language world picture of Johann Wolfgang Goethe as a precedent identity in German linguistic culture reflected in the informative content of his aphorisms. Specific features of factual and evaluative components of the key eponymic concept PERSON verbalized in Goethe's aphorisms are found out and interpreted.

Key words: precedent identity, eponym, speech genre, language world picture, conceptual component, figurative metaphor.

Цитатність є однією з основних ознак культури Постмодерну. Як один із проявів інтертекстуальних зв'язків цитата стає особливим прийомом смислотворення, інтегруючи різночасові й різноструктурні текстові фрагменти, що є відбиттям множинності світу – однієї з філософських засад сьогодення, адже «множинність світу позначає розмаїття його обривів, різноманіття уявлень щодо рамок та границь людського буття» [1, с. 112]. «Смерть автора» у традиційному смислі стала народженням нового типу конструювання особистості автора – як множинності авторів текстів, що інтертекстуально взаємодіють, і читача як повноцінного співавтора. Таким чином, для вивчення сучасних текстів і дискурсів актуальності набуває визначення місця автора як мовної особистості у системі чинників формування текстових смислів. Проблема авторства висвітлювалася в низці фундаментальних робіт, присвячених інтертекстуальності (М.М. Бахтін, Ю.М. Лотман, М. Б. Ямпольський, Р. Барт, У. Еко), у вужчому розумінні – на матеріалі цитат з експліцитним авторством (Л.П. Дядеч-

ко, А.П. Коваль, В.В. Коптілов, Т.І. Манякіна). Однак для з'ясування причин цитування і виділення концептосфер, до яких апелюють найбільш цитовані афоризми, необхідним є погляд на автора як мовну особистість, одну з ланок зв'язку між текстом і концептом.

Об'єктом аналізу цієї роботи є вербалізовані репрезентації елітарної мовної особистості одного з найбільш цитованих афористів німецькомовного лінгвопростору Й.В. Гете, предмет становлять її концептуальні та риторичні особливості, виявлені на матеріалі 628 цитованих афоризмів цього автора, отриманих методом суцільної вибірки з фразеологічних словників і збірок афоризмів. Мета статті полягає у встановленні за використанням методів концептуального, ідеографічного та стилістичного аналізу концептуальної доміанти у картині світу мовної особистості Й.В. Гете, об'єктивованої афоризмами, що становлять вагомий частку ептонімічного фонду німецької мови; виокремленні її складових, ядерних у межах мовної картини світу даної мовної особистості; з'ясуванні індивідуально-стильових засобів об'єкти-

вації концепту як ознак мовленнєвого жанру ептонімів.

Ептонімічний фонд як сукупність різноструктурних, риторично оригінальних цитованих дискурсивних фрагментів, які зберігаються у свідомості носіїв мови у готовому вигляді разом з інформацією про автора, належить до периферії фразеосистеми. Ептоніми (гіперонім, що включає до своєї сфери крилаті вислови, афоризми, сентенції, максими, тощо – стійкі вирази, об'єднані «печаткою авторства»). Незважаючи на часткову анонімність ептонімів, викликану «стиранням авторства» у процесі узуалізації (що й ріднить їх з власне фразеологізмами), в них можна знайти «мовні сліди» присутності адресанта» [13, с.137], які проявляються на різних мовних рівнях і нерідко у порушенні логічних і мовних норм.

Ці специфічні явища характеризують автора як мовну особистість, яка є «носієм мовної свідомості [...], людина, що існує в мовному просторі – у спілкуванні, у стереотипах поведінки, зафіксованих у мові, у значеннях мовних одиниць і змістах текстів» [4, с. 11]. Мовна свідомість людини є, за В.В. Красних [6], найважливішим компонентом мовної організації людини і складається з різних типів ментальних утворень. Мовну особистість характеризують одиниці мислення та їх мовна об'єктивація, але лише якщо вони знаходять свій прояв у мовленнєвих жанрах [4, с. 19].

Таким мовленнєвим жанром є й ептонім (див. також [11]), який підлягає типологізації за критерієм значення (В.П. Берков і О.В. Беркова вижляють за типами інформації «гномічні» – цитати, котрі є деяким узагальненням людського досвіду і життєвої мудрості, «характеризуючі» – цитати з образною формою, і «естетичні» цитати з орнаментальною функцією [2, с. 11]) і за прагматичною функцією. Вона і становить основу «підключення» мовцем концепту автора до інформативного змісту ептоніму в його функціонуванні у особистісно-орієнтованому та статусно-орієнтованому спілкуванні. З одного боку це зумовлено тим, що «ці одиниці забезпечують клішованість дискурсу дотримання деяких жанрових канонів [...]. Клишуючи свою мову, мовець мовби надягає маску представника інституціональної групи» [4, с. 23]. З іншого боку, в авторі ептоніму традиційно вбачається елітарна мовна особистість (у розумінні О.Б. Сиротіної [15]), яка має перевагу з погляду енциклопедичної, лінгвістичної й інтерактивної компетенції. Цитуючи елітарну мовну особистість, мовець підвищує

свій комунікативний статус по всіх трьох видах компетенції, тож досягає комунікативного лідерства – здатності мати «нетривіальну інформацію з погляду даної ситуації спілкування, уміти виразити цю інформацію в найкращій формі і довести її до відома адресата за допомогою оптимального мовного контакту» [7, с. 34]. Прагнення домінації у спілкуванні й підвищення комунікативного статусу спонукає до цитування інформативно і формально нетривіальних висловлень з одночасною апеляцією до концепту їх автора як елітарної мовної особистості. Автори численних ептонімів, що набувають культурної значущості, можуть бути названі прецедентними особистостями (по аналогії з прецедентними текстами за Ю.М. Карауловим [5]). Поняття прецедентної особистості неідентично з близьким йому прецедентним іменем, оскільки останнє є лише вербальним ідентифікатором реальної або фікціональної особистості в дискурсі (див. також [9, с. 7]).

Для німецькомовного простору такою прецедентною особистістю є Йоганн Вольфганг Гете, чия творча спадщина охоплює майже всі сфери людської духовної діяльності: «поет, натураліст, романіст, філософ, вчений, критик, естетик, політик, педагог, адміністратор, перекладач, мандрівник, іронік, еротик, окультист, мудрець, провидець, фізіологіст, міністр, живописець, ерудит, шармер. Коло природничих інтересів Гете: біологія, ботаніка, зоологія, анатомія, остеологія, оптика, фізика, фізіологія, хімія, метеорологія, геологія. Він – творець порівняльної анатомії, сучасної морфології рослин, фізіологічної оптики, поняття гомології, морфологічного типу, метаморфозу, ідеї льодовикового періоду» [14, с. 5-6]. Певною мірою Й.В. Гете є не лише «творцем німецької мови як вагомої на ринку європейських народів» [14, с. 8], але й передвісником естетики Постмодерну з його акцентом на антропокосмізмі, який охоплює людину, природу, космос, Всесвіт. Афоризми Гете демонструють децентралізованість, фрагментарність, парадоксальність, еклектичність, саморефлексивність, гру («Все, що я можу, я хочу робити граючи» [Lektüre, с. 159]) – ознаки літератури Постмодерну [18; 3]. Дослідники творчості Гете вказують на суцільну інтертекстуальність його творінь: «усе у словах Гете посилає на інше: теперішнє н минуле, подія на історію, присутнє на відсутнє, відоме на невідоме, одне вказує на інше – як написане, так і ненаписане» [Lektüre, С. 168]. Гете також не властива класична абсолютна

зачія авторства, він критикує німецьку прискіпливість у визначенні авторства (напр. віршів його та Шиллера). Головне, що вірш існує, неважливо, хто його автор, адже і сам Гете часто позичав сюжети та прийоми в інших поетів [17, с. 269]. Парадоксальність і оксиморонність Постмодерну сягає паростками у численні суперечності особистості Гете: «мислитель, але не розмірковувач відкритий світу містик і тверезий магик – дух, що поєднує пристрасть з поміркованістю, марнотратність з помірністю» [Lektüre, с. 171]. Парадоксальність полягає і в неповній відповідності модальності постмодерного мислення. У скепсисі Гете немає недовіри, у відмові немає гіркоти, йому чужі цинізм і різкість. У словнику “злих цитат” (Tange) представлено лише 9 афоризмів Гете, що свідчить про позитивність його мислення і ставлення до людини і світу.

Такі водночас сучасні і позачасові ознаки мовної особистості Й.В. Гете уможливають частотне цитування у різноманітних дискурсах і широку кодифікацію як спеціалізованими ептонімічними словниками, так і просто фразеологічними. Надійність лексикографічних джерел зумовлена систематизацією ептонімів за принципом частотності вживання в сучасних текстах. Проведений Л.В. Мінаєвою та Ю.І. Погребенко [8, с. 105] аналіз джерел цитат, зафіксованих словниками Cambridge International Dictionary of English та Oxford Dictionary of Quotations показав, що вирази відомих людей в обох словниках мають третій ранг частотності (перший – цитати з художньої літератури, що теж не виключає апеляції до концепту автора). Прецедентність мовної особистості Й.В. Гете доводить також критерій “текстового насильства”, виділений Г.Г. Слишкіним [16, с. 72], під яким розуміється знайомство з текстом/автором у супереччій інтенції реципієнта, під впливом іншої особи, інституту тощо. Найрозповсюдженішою формою текстового насильства є включення тексту до обов’язкової шкільної програми.

Щоб визначити витоки впливу, який прецедентна мовна особистість здійснює на комунікативну поведінку мовця, що цитує, слід звернутися до когнітивного плану прецедентної особистості, який виявляється шляхом аналізу картини світу властивої їй [4, с. 29]. На думку В.І. Карасика, найменшою лінгвістично релевантною одиницею знання мовної особистості є концепт [4, с. 49]. Дивергентність репрезентації концептів в індивідуальній картині світу мовної особис-

тості та загальнонаціональній картині світу зумовлюється функціонуванням механізмів, описаних у роботі О.М. Мальцевої: створення нової моделі світу шляхом узагальнення наявного особистого досвіду; елімінація, за допомогою якої мовна особистість вибірково звертає увагу на певні аспекти свого досвіду і виключає інші, зосереджуючи увагу на потрібному аспекті, зменшуючи світ до розмірів, що відповідають маніфестованій здатності до дії; перекручування, яке дозволяє зміщати сприйняття почуттєвих даних, будувати плани на майбутнє, перетворювати мрії на реальність, привести досвід у відповідність з очікуваним результатом [7, с. 26-27]. Відповідно, це змінює конфігурацію концептів у їхній мовній репрезентації.

Оскільки афоризми належать до «карнавального» жанру (під карнавалізацією розуміється конгломерація, об’єднання, перетинання концептів у межах певної дискурсивної сфери [12, с. 69]), важливо визначити вузлові концепти, які сприяють поєднанню інших концептів в афористичному дискурсі, або концепти-конектори (у термінології А.М. Приходька [12, с. 70]). Для мовної картини світу Й.В. Гете таким гіперконцептом є людина, вербалізації якого шляхом прямої номінації становлять майже третину усіх досліджуваних афоризмів, а решта апелює до основних сфер діяльності людини (мистецтва, політики, тощо), або її морально-етичних норм та орієнтирів.

Незважаючи на те, що людина є концептом-поняттям, тобто концептом, який «містить найбільш загальні, суттєві ознаки предмета чи явища, його об’єктивні, логічно структуровані характеристики» [4, с. 133], «раціонально мислиться, а не переживається» [4, с. 128-129], в індивідуальній картині світу мовної особистості він набуває специфічних рис. Так, у концептосфері мовної особистості Й.В. Гете у фокус потрапляють такі складові концепту людина:

1. Онтологічний аспект. Серед чинників, що складають феномен людини у всіх його проявах, Гете вказує на природне походження людини, її нерозривний зв’язок з природою (1), вплив соціуму (2) і особливо наголошує (за допомогою дієслів із семою активної дії) на закладений у ество людини творчій потенціал, акціональність (3):

(1) *Der Mensch kommt moraliter ebenso nackt auf die Welt als physice. (Aphorismen); Die Natur gehört sich selbst an, Wesen dem Wesen; der Mensch gehört ihr, sie dem Menschen. (Lektüre, S.41)*

- (2) *Allein kann der Mensch nicht wohl bestehen, daher schlägt er sich gern zu einer Partei, weil er da, wenn auch nicht Ruhe, doch Beruhigung und Sicherheit findet. (Aphorismen); Dass anderer Menschen Gedanken solchen Einfluss auf uns haben! (Lektüre, S.63); Die schlechteste Gesellschaft läßt dich fühlen, Daß du ein Mensch mit Menschen bist. (Aphorismen)*
- (3) *Alles ist in der Natur aufs innigste verknüpft und verbunden, und selbst was in der Natur getrennt ist, mag der Mensch gern zusammenbringen und zusammenhalten. (Lektüre, S.36); Der Mensch erfährt und genießt nichts, ohne sogleich produktiv zu werden. (Lektüre, S.148); Der Mensch erkennt nur das an und preiset nur das, was er selber zu machen fähig ist. (Aphorismen)*

2. Екзистенційний аспект, в якому вирізняються позиціонування людини як суб'єкта та об'єкта, визначення меж її існування. Хоча Гете, незалежно від Канта, розмежував суб'єкт та об'єкт, він не протиставляє їх як іпостасі існування людини. Людина є для Гете насамперед об'єктом і суб'єктом змін:

Alles ist Metamorphose im Leben, bei den Pflanzen und bei den Tieren, bis zum Menschen und bei diesem auch. Je vollkommener, je weniger Fähigkeit aus einer Form in die andere überzugehen. (Lektüre, S.44); Das Leben gehört den Lebendigen an, und wer lebt, muss auf Wechsel gefasst sein. (Lektüre, S.69); Der Mensch aber kann nicht ruhen, er will immer noch was anders. (Aphorismen); Der Mensch wird in seinen verschiedenen Lebensstufen wohl ein anderer, aber er kann nicht sagen, dass er ein Besserer werde. (Lektüre, S.32); Des Menschen größtes Verdienst heißt wohl, wenn er die Umstände soviel als möglich bestimmt und sich so wenig als möglich von ihnen bestimmen lässt. (Falken, S.416)

Властива афоризмам тавтологічна формулатотожності суб'єкта та предиката (або об'єкта) висловлення відбиває притаманний філософії Гете синкретизм людини як одночасного суб'єкта та об'єкта пізнання: *... der Mensch ist dem Menschen das Interessanteste, und sollte ihn vielleicht ganz allein interessieren. (Lektüre, S.93); Der Mensch erkennt sich nur im Menschen, nur das Leben lehret jeden, was er sei. (Aphorismen); Das eigentliche Studium der Menschheit ist der Mensch. (Aphorismen, Lektüre, S.104, Duden, S. 131)*

Існування людини, за Гете, обмежено зрозумілим і апіорною несвободою (метафоричні репрезентації концепту кордон):

Der Mensch ist nicht geboren, die Probleme der Welt zu lösen, wohl aber zu suchen, wo das Problem angeht, und sich dann in der Grenze des Begreiflichen zu halten. (Aphorismen, Lektüre, S.153); Der Mensch ist nicht geboren, frei zu sein. (Duden, S. 307); Der Mensch ist niemals ganz Herr von sich selbst. (Lektüre, S.132)

Але кордонуу Гете приписується постійний атрибут «той, що підлягає перетинанню», інтенсифікований категоричною модальністю: *Der Mensch muß bei dem Glauben verharren, daß das Unbegreifliche begreiflich sei: er würde sonst nicht forschen. (Aphorismen, Duden, S. 781); Es wird einem nichts erlaubt. Man muss es nur sich selber erlauben. Dann lassen sich's die andern gefallen oder nicht. (Duden, S. 582-583); Frei will ich sein im Denken und im Dichten (Duden, S. 151)*

3. В аксіологічному аспекті чітко простежується превалювання позитивної оцінки в апелюванні до концепту людини. Критиці піддається відносно невелика кількість вад:

- Надмірна раціональність: *Armer Mensch, an dem der Kopf alles ist! (Aphorismen); Lieber schlimm aus Empfindung, als gut aus Verstand. (Falken, S.81)*
- Недосконалість: *Der Mensch hat wirklich viel zu tun, wenn er sein eigenes Positive bis ans Ende durchführen will. (Aphorismen, Lektüre, S.26); Der Mensch muss wieder ruiniert werden! (Lektüre, S.23)*
- Терпимість: *Dulden heißt beleidigen (Falken, S.466)*
- Бездіяльність: *Welch ein früh wissendes und spät übendes Geschöpf ist doch der Mensch! (Lektüre, S.74)*

Але загалом людська недосконалість виправдується трьома виокремленими онтологічними чинниками: природністю (*Alle menschlichen Gebrechen sühnet reine Menschlichkeit (Duden, S. 27)*), соціальністю (*Der Mensch, der eitel ist, kann nie ganz roh sein, denn er wünscht zu gefallen und so akkomodiert er sich anderen. (Aphorismen)*), діяльністю (*Es irrt der Mensch, solange er strebt. (Aphorismen, Duden, S. 240)*)

Діяльність позиціонується і як головна чеснота (1), поряд з гедоністичністю (2) і цілісністю особистості (3):

- (1) *Bilde, Künstler! Rede nicht! (Duden, S. 70); Das Göttliche, das wir freilich nicht kennen würden, wenn es der Mensch nicht fühlte und selbst hervorbrächte. (Lektüre, S.23); Die Tat ist alles, nicht der Ruhm (Falken, S.396); Erringen will der Mensch, er will nicht sicher sein. (Aphorismen); Es ist nicht genug,*

zu wissen, man muß auch anwenden; es ist nicht genug, zu wollen, man muß auch tun. (Zitate, Duden, S. 631, Falken, S.462); Im Anfang war die Tat (Duden, S. 229)

- (2) Das Leben lässt sich ohne Heiterkeit nicht denken (Falken, S.211); Der Mensch braucht nur wenige Erdschollen, um drauf zu genießen, weniger, um drunter zu ruhen. (Aphorismen); Der Vorzug eines vernünftigen Menschen bestehe: sich so zu betragen, dass sein Leben, insofern es von ihm abhängt, die möglichste Masse von vernünftigen glücklichen Momenten enthalte. (Lektüre, S.12); Doch der den Augenblick ergreift, das ist der rechte Mann (Duden, S. 115); Ein Komödiant könnt' einen Pfarrer lehren (Duden, S. 263); Erlaubt ist, was gefällt. (Falken, S.89)
- (3) Der Charakter ruht auf der Persönlichkeit, nicht auf den Talenten. (Zitate); Der geringste Mensch kann komplett sein, wenn er sich innerhalb der Grenzen seiner Fähigkeiten und Fertigkeiten bewegt. (Aphorismen); Höchstes Glück der Erdenkinder ist nur die Persönlichkeit (Duden, S. 210); Nur in dem, was der Mensch tut, zu tun fortfährt, worauf er beharrt, darin zeigt er Charakter. (Aphorismen)

Слід відзначити відносно невелику частку об'єктивної загальнонімецьких валоративів закон, порядок, самоконтроль: Der Mensch, der Gewalt über sich hat und behauptet, leistet das Schwerste und Größte. (Aphorismen); Das Gesetz macht den Menschen Nicht der Mensch das Gesetz. (Aphorismen)

4. Образний сегмент концепту формують неконвенційні метафори (конвенційність у цілому невласлива етроніміці). Образними метафорами, які також є риторичними ознаками індивідуального стилю автора, Й.В. Гете об'єктивує такі складові концепту людина:

- несвідомість (кореляти ЛУНАТИК, ТЕМНА, ОБМЕЖЕНА ІСТОТА):
Der Mensch ist doch wie ein Nachtgänger, er steigt die gefährlichsten Kanten im Schlafe. (Aphorismen, Lektüre, S.72); Übrigens aber ist der Mensch ein dunkles Wesen, er weiß nicht, woher er kommt, noch wohin er geht, er weiß wenig von der Welt und am wenigsten von sich selber. (Aphorismen); Der Mensch ist ein beschränktes Wesen; unsere Beschränkung zu überdenken, ist der Sonntag gewidmet. (Aphorismen)
- зразковість (кореляти МІРА, ПАМ'ЯТНИК, ЗАКОНОДАВЕЦЬ):

... jeder Mensch ist beschränkt genug, den andern zu seinem Ebenbild erziehen zu wollen. (Lektüre, S.105); Der Mensch, ein mit sich selbst, teilt allem, was er nicht ist, diese Einheit mit, zieht es in die seinige herein, macht es mit sich selbst eins. (Lektüre, S.35); Das beste Monument des Menschen ist der Mensch. (Aphorismen); Der Mensch begreift niemals, wie anthropomorphisch er ist. (Aphorismen) Der Mensch, wo er bedeutend auftritt, verhält sich gesetzgebend. (Lektüre, S.40)

- новизна (корелят ПЕРШЕ):
Jeder Mensch ist ein Adam; denn jeder wird einmal aus dem Paradiese der warmen Gefühle vertrieben. (Aphorismen); Mensch – das erste Gespräch, dass die Natur mit dem Gott hält. (Lektüre, S.64)
 - самоідентифікація (корелят ДЗЕРКАЛО):
... aber der Mensch ist ein wahrer Narziß; er bespiegelt sich überall gern selbst, er legt sich als Folie der ganzen Welt unter. (Aphorismen, Lektüre, S.88) Der Mensch erkennt sich nur in Menschen, nur Das Leben lehret jedem, was er sei. (Lektüre, S.67)
 - рухливість (корелят МАНДРІВНИК):
Der ist der glücklichste Mensch, der das Ende seines Lebens mit dem Anfang in Verbindung setzen kann. (Aphorismen, Duden, S. 625, Lektüre, S.69); Der Mensch mag sich wenden, wohin er will, stets wird er auf jenen Weg wieder zurückkehren, den ihm die Natur vorgezeichnet hat. (Aphorismen, Lektüre, S.83); Ein guter Mensch in seinem dunklen Drange ist sich des rechten Weges wohl bewußt. (Aphorismen, Duden, S. 193); Jeder Mensch muß nach seiner Weise denken: Denn er findet auf seinem Weg immer ein Wahres oder eine Art von Wahrem, die ihm durchs Leben hilft. (Aphorismen)
 - складність (корелят ЗАГАДКА)
Doch so kann man überhaupt jeden Menschen als eine vielsilbige Scharade ansehen, wovon er selbst nur wenige Silben zusammenbuchstabiert, indessen andre leicht das ganze Wort entziffert. (Lektüre, S.97-98); Unsere Zustände schreiben wir bald Gott, bald Teufel zu und fehlen ein wie das anderemal: in uns selbst liegt das Rätsel, die wir Ausgeburt zweier Welten sind. (Lektüre, S.119)
- Отже, специфіка переломлення концептів в індивідуальній картині світу мовної особистості впливає і на структурно-семантичні властивості ептонімики як мовленнєвого жанру, і на конструювання окремих

дискурсів, у яких шляхом цитування здійснюється апеляція до прецедентної мовної особистості та її картини світу. Однак інтертекстуальний аспект цього зв'язку, його жанро- та дискурсотворчій потенціал у перспективі ще потребують вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: дис... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний університет – К., 2002. – 476 с. 2. Берков В.П., Беркова О.В. О крылатых словах / Берков В.П., Мокиенко В.М., Шулежкова С.Г. // Большой словарь крылатых слов русского языка: Около 4000. – М.: Русские словари, Астрель, АСТ, 2000. – С. 3–15. 3. Гассан І. Чим є постмодернізм і чим він стане? Літературний і культурний аспекти / І. Гассан; пер. з англ. // Американська література після середини ХХ століття: матеріали міжнар. конф., Київ, 25-27 травня 1999 року. – К.: Довіра, 2000. – С. 19–8. 4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с. 5. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов – М.: Наука, 1987. – 261 с. 6. Красных В.В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность? (Человек. Сознание. Коммуникация): монография / В.В. Красных. – М.: Диалог МГУ, 1998. – 352 с. 7. Мальцева О.Н. Описание языковой личности (конструктивный подход): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / О.Н. Мальцева. – Краснодар, 2000. – 175 с. 8. Минаева Л.В. Фразаологические особенности цитаты и лексикографическая практика / Л.В. Минаева, Ю.И. Погребенко // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация – 2001. – №2. – С. 92–106. 9. Найдюк О.В. Семантичні та функціональні особливості прецедентних феноменів у німецькомовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 “Германські мови” / О.В. Найдюк. – К., 2009. – 17 с. 10. Нерознак В.П. Лингвистическая персонология: к определению статуса дисциплины: сб. науч. трудов Моск. гос. лингв. ун-та. – Вып. № 426. Язык. Поэтика. Перевод / Нерознак В.П. –

М., 1996. – С. 112–116. 11. Оніщенко Н.А. Афористика як мовленнєвий жанр і концептосфера / Н.А. Оніщенко // Наукові записки. – Випуск 75(3). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Вінниченка, 2008. – С. 293–297. 12. Приходько А.М. Дискурсологія концепту VS концептологія дискурсу / А.М. Приходько // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2007. – №782. – С. 66–72. 13. Самохіна (Дмитренко) В.А. Концепція адресата речевого жанра англійською шутки / В.А. Самохіна (Дмитренко) // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2007. – №782. – С. 136–140. 14. Свасьян К.А. Йоганн Вольфганг Гете / К.А. Свасьян. – М.: Мысль, 1989. – 191 с. 15. Сиротинина О.Б. Социолінгвістический фактор в становленні мовної особистості / О.Б. Сиротинина // Языковая личность: социолінгвістические и эмотивные аспекты. Волгоград – Саратов: Перемена, 1998. – С. 3–9. 16. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – М.: Academia, 2000. – 128 с. 17. Эккерман Й.П. Разговоры с Гете в последние годы его жизни / Й.П. Эккерман; пер. с нем. Н. Ман. [Вступ. Ст. Н.Н. Вильмонта, С. 3-40, Комментар. А.А. Аникста]. – М.: Худож. Лит., 1986. – 667 с. 18. Еко У. Поетика відкритого твору / У. Еко; пер. з італ. // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів: Літопис. – 1996. – С. 406–419.

ДЖЕРЕЛА ІЛІСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Aphorismen – Aphorismen, Zitate, Sprüche, Gedichte, Geschichten und Bauernweisheiten – Режим доступу: <http://www.aphorismen.de> Falken – Das große Falken Buch der modernen Zitate / Hrsg. Michael Adam. – Niederhausen: Falken, 1994. – 510 S. Duden – Duden. Zitate und Aussprüche. Bd. 12. – Mannheim: Bibl. Institut & F.A. Brockhaus AG, 1993. – 827 S. Lektüre – Goethe J.W. Lektüre für Augenblicke / Nachwort Gerhart Baumann. – Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1997. – 178 S. Tange – Tange E.G. Lexikon der boshafte Zitate. – Frankfurt am Main: Eichborn, 1997. – 588 S. Zitate – Zitate und Sprüche. – Режим доступу: <http://www.zitate.net>